

Çocuk İstismarı ve İhmalini Önleme Derneği & Ankara Barosu Çocuk Hakları Merkezi

Suçta Sürüklenen Çocuklarda Türk Ceza Kanunu Değişikliği Teklifi Değerlendirme Çalıştayı Sonuç Raporu

Çalıştay, çocuk koruma ve çocuk adalet sisteminde çalışan farklı mesleklerden (Sosyal hizmet uzmanı, psikolog, çocuk gelişimci, psikolojik danışman ve rehber öğretmen, çocuk ergen psikiyatristi) uygulayıcılar, hukukçular (Hakim ve avukatlar) ve çocuk alanında çalışan akademisyenlerin katılımı ile 2 gün süren tartışmalar, değerlendirmeler ve odak grup çalışmaları ile tamamlanmıştır.

Kavramsal tartışmalarda suça sürüklenen çocuk kavramı, psikososyal nedenler, küresel eğilimler, çocukların korunması, yasal çerçeve ve uygulamalar doğrultusunda mevcut çocuk ceza adaleti sistemi, alternatif ceza uygulamalarında başarılı uluslararası örnekler ile onarıcı adalet uygulama modelleri bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmiştir.

Odak grup çalışmalarında ise gelişim odaklı koruyucu/önleyici yaklaşımlar, rehabilitasyon, eğitim ve sosyal entegrasyon, çocuk ceza sistemine alternatif yaklaşımlar, politika önerileri ve hukuki değişiklik ihtiyaçları, çocuğun ceza ehliyetinin tespitinde multidisipliner yaklaşım standardı, etkili koruyucu/önleyici müdahale modellerinin geliştirilmesi önerileri tartışılmıştır.

Bu çalışmalar sonrasında aşağıda yer alan başlıklarda ortaklaşılmıştır;

- Suça sürüklenen çocuklar aile içi sağlıklı iletişim, istismar ve ihmal, yoksulluk ve yoksunluk çıkışlı sorunlar, sosyo kültürel yapı, travma, madde kullanımı ve düşük okul bağlılığı gibi çoklu risk faktörlerinin etkisi altında çeşitli davranışsal sorun sergileyen özel bir ihtiyaç grubudur. Bu nedenlerle sadece yargılama boyutu değil, korunması gereken bir çocuk olduğu da dikkate alınmalıdır.
- Çocuk Hakları Sözleşmesi 'ne dayalı kurallar ile var olan adalet yönetiminde rol ve görevlerin açık net olması, her çocuğun kendine özgü koşullarının bütünsel bir şekilde ele alınması prensibi uygulanmalıdır.
- Çocukların üstün yararı ilkesi bağlamında zorunlu olan sosyal inceleme raporu hazırlanmasında farklı meslek elemanlarını kapsayan **“sosyal çalışma görevlisi”** unvanının kullanılması, raporların niteliği ve standartlarında çeşitli sorunlara, yetersizliklere ve Avrupa Sosyal Şartı'nın 14. Maddesine göre hak kayıplarına neden olmaktadır. Sosyal inceleme raporunun sadece sosyal hizmet uzmanları tarafından düzenlenmesi aynı zamanda Pekin Kuralın 22 maddesiyle birlikte ele alınması gerekmekte olup bu yönde bir yetkinlik aranmaktadır. Sosyal çalışma görevlisi unvanı, hem sosyal haklara hem de çocuğun insan haklarına erişimini engelleyerek çocukların korunmasız ve savunmasız bırakılmasına yol açtığından bu tanım (**“sosyal çalışma görevlisi”**) yasadan çıkarılmalıdır. Bunun yerine **“sosyal çalışma görevlisi”** tanımı altında yasada belirtilen tüm meslek

gruplarının kanunda görev ve yetkileri ayrı ayrı bilimsel ve yukarıda belirtilen mevzuat çerçevesinde yeniden tanımlanmalıdır.

- Çocuklar ceza indirimi dışında yetişkinler gibi benzer cezalara maruz kalmaktadır. Yaş ayırımına gidilmeden ve hakim taktirine bırakılmadan tüm suça sürüklenen çocuklar için sosyal inceleme raporu hazırlanmalı, akıl sağlığı durumu değerlendirilmeli hem koruma boyutu hem de topluma kazandırılmasını sağlamak üzere koruma kararı uygulanmalıdır.
- TCK 31/3 uyarınca 15–18 yaş grubunun ceza sorumluluğu vardır ve akıl sağlığı riski dışında ceza sorumluluğunun bulunup bulunmadığı araştırılmamaktadır. Oysaki güncel nörobilim literatüründe 15–18 yaşta davranış yönlendirme (öz-denetim) kapasitesinin henüz olgunlaşmamış olabileceği ve bu nedenle bireysel vakalarda ceza sorumluluğu olmayabileceği sonucunu destekleyen pek çok yayın olduğundan, ceza sorumluluğu 15-18 yaş grubu içinde araştırılmalıdır.
- Vaka yöneticiliği sistemi bir an önce hayata geçirilmeli ve her suça sürüklenen çocuk için bir vaka yöneticisi atanmalıdır. Vaka yöneticiliği (case management), çocukların ihtiyaçlarını çok boyutlu ve bütüncül biçimde değerlendirerek onlara yönelik hizmetlerin planlanması, yürütülmesi, izlenmesi ve koordinasyonunu sağlayan profesyonel bir sistemdir. Bu sistemin temel amacı, çocuğun yalnızca adli süreçte değil; aynı zamanda psikososyal, eğitsel, ailesel ve çevresel boyutlarda da desteklenmesini sağlamaktır.
- Vaka yöneticiliği sistemi, adli sistem içinde bağımsız, ancak ilgili kurumlarla koordineli bir biçimde çalışmalı ve multidisipliner bir kurulla işbirliği yapmalıdır. Bu kurulda; sosyal hizmet uzmanı, psikolog, psikiyatrist, adli tıp uzmanı, baro temsilcisi (müdafisi dışında avukat) gibi farklı meslek gruplarının temsilcileri yer almalıdır. Kurul, çocuğun sosyal, psikolojik, sağlık ve eğitim alanlarındaki durumunu kapsamlı biçimde değerlendirerek ceza ehliyetine karar vermelidir.
- Ceza ehliyetinin değerlendirilmesi sürecinde vaka yöneticisi önemli bir rol oynamalı, çocuğun sosyal çevresi, gelişimsel özellikleri ve psikososyal durumu hakkında bütüncül veriler sunarak değerlendirmeye katkıda bulunmalı, çocuğa özgü bir destek planı ile ihtiyaçlarına uygun bireyselleştirilmiş bir müdahale planı hazırlamalıdır.
- Çocuğa özgü destek planı; eğitim, rehabilitasyon, aile danışmanlığı ve sosyal destek mekanizmalarını içermelidir. Vaka yöneticisi, çocuğun haklarını, ihtiyaçlarını ve görüşlerini karar süreçlerinde görünür kılmalıdır. Böylece değerlendirme yalnızca “suç” odaklı değil, “çocuğun yüksek yararı” ilkesi doğrultusunda yürütülmelidir.
- Savcı, hakim ve kolluk kuvvetlerine yönelik “çocuk ve ergenlik dönemi gelişim özellikleri ve ceza ehliyeti” temalı hizmet içi eğitimler düzenlenerek, karar vericilerin çocuk ve ergen davranışlarını yetişkin mantığıyla değerlendirmemesi için eğitim ve farkındalık çalışmaları yapılmalıdır.

- Çocukluk dönemi bilişsel becerileri ve hareketleri üzerinde kontrol yetisini değerlendirebilecek uzmanların görüşü alınmadan ceza ehliyet yaşının aşağıya çekilmesi bilime aykırıdır.
- Günümüz şartlarının 15-18 yaş aralığı açısından “çocukluk dönemini” bitirdiğine karar verecek olan hukukçular, sosyal hizmet uzmanları, çocuk gelişimciler, adli tıp uzmanları, psikiyatristler, çocuk ergen psikiyatristler, PDR, psikolog ve hukuk sosyolojisi gibi alanlara ilişkin uzmanlardan oluşan geniş katılımlı ve multidisipliner yaklaşımlı bir komisyondur.
- Ceza kanunlarında toplumsal infiale dayanarak yapılan değişiklikler son derece tehlikeli müdahalelerdir. Birleşmiş Milletler 24 nolu genel yorum, devletlerin, yükselen toplumsal tepkiler karşılığında çocuklar aleyhine kanuni düzenleme yapma eğiliminde olduğu görülmekte, bu eğilimlerin tehlikesine dikkat çekmektedir.
- Türkiye’de hangi yaş aralığının hangi suçları işlediği, hangi sosyo ekonomik göstergelerde ortaklaştığı, suçta tekerrürün oranları ceza adalet sistemine yeniden giriş sayıları, ceza adalet sistemiyle ilk temas yaşının kaçta indiği değerlendirilmeleri ancak bu konudaki verilere ulaşılabilmesiyle analiz edilebilir. Bu verilerin bir an önce açılması ve paylaşılması gerekmektedir.
- Türkiye’de Suça Sürüklenen Çocuklara verilen cezaların hafif olduğu iddiası, karşılaştırmalı hukukun istatistiklerine bakıldığında mesnetten yoksundur.
- Bazı çocukları bazı suçlar bakımından çocuk kategorisinden çıkarmak 18 yaşına kadar herkes çocuktur hükmünü geçersiz kılacağı gibi çocuk hukukunda telafisi mümkün olmayan hatalara neden olacak ve Çocuk Koruma Kanunu kapsamında bu çocuklar için öngörülmesi gereken tedbir ve koruma kararlarını da tartışmalı hale getirebilecektir.
- Koruyucu ve önleyici hizmetler, çocuklar henüz ailelerinin yanındayken toplum temelli hizmetler önceliklendirilerek yapılmalı, aile talep etmeden, devletin kurumlarıyla ailelere ve çocuklara ulaşılmalıdır.
- Çocuk koruma sistemi tüm boyutlarıyla ele alınmalı, yerel, bölgesel ve ulusal risk haritaları ve önleme politikaları belirlenerek bütüncül bir yaklaşımla yeniden yapılandırılmalıdır.
- Çocuk koruma alanında çalışanlara hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimler güncellenerek verilmeli (Örneğin, Dijital ortamdaki suçları da kapsayacak şekilde) ve mesleki süpervizyon desteği sağlanmalıdır.
- Koruyucu ve önleyici rolü olan okul sosyal hizmet modelinin uygulanmasına bir an önce başlanmalı ve bir diğer koruyucu önleyici hizmet modeli olan toplum merkezleri hızlıca açılmalıdır. Bunun yanında sokakta yaşayan ya da çalışan çocukların rehabilitasyonu için daha önce olan ancak halen hizmet vermeyen “Çocuk ve Gençlik Merkezlerinin” de açılması gerek ve koşuldur.
- Verilen koruyucu ve önleyici tüm tedbirlerinin takibi sağlanmalı ve uzmanlar yetkin hale getirilerek iş yükü buna göre düzenlenmelidir.
- Bir çocuğu suç öznesi yapan yetişkinler ve gruplar cezalandırılmalı ve TCK 38. maddeye işlerlik kazandırılmalıdır.

- Çocuk cezaevi uygulaması yerine çocuk eğitim evlerinin ismi “eğitim ve rehabilitasyon evleri” olarak düzenlenerek çocukların eğitim haklarının korunmasını, sosyal entegrasyonu, toplumla bütünleşebilmeyi ve sosyal dışlanmanın engellenmesini sağlamak üzere yeniden yapılandırılmalıdır.
- Masumiyet karinesine aykırı olan yargılama boyunca çocuğun eğitim hakkı başta olmak üzere birçok haktan mahrum kalınmasına neden olan tutuklama yerine çocuğun, yargılama boyunca eğitim evinde kalması ve hükmün infazının da bu evlerde tamamlaması sağlanmalıdır.
- Eğitim evlerinde idare ve gözlem kurullarında bulunacak kişilerin belirli olması, barolar, sosyal hizmet alanında çalışan STK’lar ve meslek odalarının idare ve gözlem kurullarında bulunması sağlanmalıdır.
- Disiplinden sorumlu kişilerle eğitim evine ayırma kararı veren kişilerin aynı kişilerden oluşması bir baskı unsuru haline geldiğinden farklı kişilerden oluşmalı, idare ve gözlem kurullarının yetkileri sınırlandırılma ve denetime açık hale getirilmelidir. -
- Kapalı kalınan sürenin uzaması ile suçta tekerrür oranları arasındaki korelasyon birçok araştırmayla ispatlanmıştır Çocukların kapalı kaldığı sürenin uzatılması çocukların infaz sonunda toplumsal hayata entegre olmalarını güçleştirmekte ve cezaevinden çıkınca suç çeteleriyle ilişkilene oranlarını artırmaktadır. Bu konudaki bilimsel araştırmalar ortaya koymuştur ki cezaların herkese adil bir şekilde uygulanması ve öngörülebilir olması ağırlığından daha etkili bir caydırıcılık taşımaktadır.
- Tahliye sonrası izleme, değerlendirme ve psiko sosyal destek mekanizmalarının kurulması suç tekrarını, çocuğun toplumla entegrasyonunun desteklemesi açısından önemlidir.
- Suça sürüklenen çocuklarla ilgili toplumdaki olumsuz tutumları değiştirebilmek ve ayrımcılığı önlemek amacıyla toplumsal farkındalık çalışmaları yapılmalıdır.
- Ülkemizdeki tüm çocukları kapsayan bir “Ülke Çocuk Politikası ”nın oluşturulması gerekmektedir.

Çocuk İstismarı ve İhmalini Önleme Derneği& Ankara Barosu Çocuk Hakları Merkezi

